

Keiseren har fått nye klær

H.C. Andersen skapte uttrykket "keiserens nye klær". 200 år etter dikterens fødsel har vi fortsatt mange keisere. Men kun en sjelden gang kommer den lille gutten frem og sier: - Men han har jo ikke noe på seg!

AV KJETIL ØSTLI

Det var en gang en statsminister som ingen turte å si imot. Hun talte og talte i flotte vendinger som ikke alle alltid forsto, men hvis noen fant på å spørre hva hun talte om, pleide hun å sukke tungt. Men en dag spurte gutten: Hva er det du sier? Og damen sukket, og de andre i rommet kremtet nervøst, for de visste at den viktige damen kunne gå i strupen på slike tosker. Slik følte gutten at han brente seg på fingrene. Aldri skulle han være så dum igjen! Alt var som det skulle, helt til Niels Chr.

Geelmuyden intervjuet denne statsministeren, han lot **Gro Harlem Brundtland** tale og tale. Snakket endte uredigert i intervjuet. Det så ikke bra ut. Det var visst bare rot og setninger uten mening. Hun var kledd naken, og de som hørte om det, de lo og lo.

H.C. Andersen fyller 200 år i år. Eventyrene er hittil oversatt til 123 språk. "Keiserens nye klær" er eventyret om keiseren som var så glad i pynt og stas at han skiftet klær hver time. En dag kom to skreddere og lovet å sy de vakreste plagg noen kunne tenke seg. Bedragerne satte opp to vevstoler og lot som om de sydde. Men da hoffet inispiserte, så de ingenting. Er det ikke vakre farger? Spurte bedragerne. Nydelig! Svarte de, for de fryktet at de var dumme. Og keiseren turte heller ikke si mot. Derfor spradet han herlig og stolt nedover byens gater, til jublende rop og store blikk. Helt til den lille gutten steg frem og sa: Han har ikke noe på seg! Vi lever i et monarki, men vår verden er full av keisere, sleipe vevere og folk som lar seg lure. Jeg sender mail til hele avisen: Hvem er dagens keisere? Jøss, som folk svarer!

Hysj, Ingebrigt Steen Jensen, hysj. Legg fra deg papirene, reis deg og gå rolig ut av kontoret. Telefonen ringer, men sett den på lydløs. Ta på ytterjakken, kjør hjem, legg deg i sengen og bre over dynen. Ligg der. Etter noen dager samler folk seg utenfor huset ditt, de roper "Ingebrigt, Ingebrigt!" Men ligg helt stille...Steen Jensens "Ona fyr" ble en bestselger, og vi har vært på kurset ditt, hvem har ikke det, og du var ekstremt god til å snakke, men en time etterpå var alt som før. Så Ingebrigt, vær stille nå, vi er for letturte. For tar du telefonen, tilbyr vi deg 35 000 kroner for å snakke mer. Sier du noe, skriver vi det på steintavler. Men når vi skal tyde dem, skjønner vi ingenting: "Stort hårete mål/Stammekultur/La oss dra i samlet flokk til Ona Fyr". Betalte vi så mye for dette? Alle snakket om Ona Fyr, men hvor mange dro dit? Alle snakket om "Fedon", men når vi kler oss nakne,

ser vi at nordmenn ikke er blitt tynnere.

Høsten 1996 lanserte **Thorbjørn Jagland "Det norske hus"**. Det var *grunnmur* og *søyle*, det var så vakkert sagt, og folk ville se dette huset. Men de steilet, de sa huset ikke hadde vinduer, det var muggsopp på loftet, og søyler så bare rart ut, vi bruker jo vegger i Norge! Huset er råttent! ropte folk, og lo det de var gode til. - Uttrykket "Keiserens nye klær" har en uhyre sterk virkning. Det avslører, men det gjør det lett å avfeie noe nytt, sier Øivind Andersen, professor i klassisk filologi. - Det er en utbredt holdning at man blir lurt av retorikk og talekunst. Jeg ser det annerledes. Det er i talen keiserne røper seg. Taleren blottstiller mer enn han skjuler, sier han. - Men det er en nifs dobbelthet her. Vi imponeres av tryllekunstnere. Slik får politikere, selv om vi tar avstand fra det de sier, en ekstrapremie når de er flinke med ord. Dagens keisere er dem som får herredømme over rådende måte å snakke om ting på, de får ord som "evaluering, synergi og kvalitetssikring" inn i dagligtalen, uten at folket gjennomskuer det. Men tilbake til eventyret: Nye klær kan virke radikale og truende, og de kan lett latterliggjøres med henvisning til "keiserens nye klær", også i reaksjonær øyemed. Da er det skummelt. For også keiserens *gamle* klær kan være tvilsomme. Av og til er et klesskift bra. Jeg synes ikke "Det norske hus" eller "**Verdikommisjonen**" var så ille, sier Andersen. Ibsen er inne på dette i "Kongsemnerne": Biskop Nikolas ville bli konge, men var for feig og ville heller ikke at andre skulle bli konge. Han kaster en forbannelse på det norske folk og innfører Janteloven: "Gå så til verket I norske menn/viljeløst famlende vet ei hvor hen/kan kun om en ting i verden enes/den om at hver storhet skal styrtes og stenes".

Fra mailboksen.: "Hvor genial er **Jostein Gaarder** egentlig? *Han traff en kommersiell blink, men leste vi noensinne "Sofies verden" ferdig?"*. . ."Harald Eia og Bård T. Johansen kler NRK-sjef **John G. Bernander** naken når de parodierer språket hans: "viktigheten av å detaljstyre måldokumentet for strategidivisjonen!" . . ."**Idoldommere** som snakker om "groove" og "feel" fordi de ikke har et språk for musikk". . ."**Kvinner på randen** . Hvorfor ler vi av de fordømte parykkene og løstennene? Det er helt krise, men mediene skriver overskriften "Kvinner på randen av suksess" så ofte at $2+2=5$ ". . ."Folk ler til de kaster opp når **Lisa Tønne** sier at iranere ikke trenger stillongs, de har så hårete bein. HAHA! Vi ler fordi hun er selvironisk om muslimer. Hun er ikke iraner. Hun er norsk. Og det er ikke morsomt. På den annen side, eldre folk synes **Kristopher Schau** bærer keiserens nye klær. Mens unge synes han er genial. Så hvem vet."Schau har flere ganger vist at pressens rolle som gutten i eventyret ikke alltid fungerer. I 1994 inviterte han til pressekonferanse under narrenavnet Hugh Martin, pop art-kunstner fra London. Han viste frem klønete tegninger av kuer og griser. "Se disse dyrene, de er smekkkfulle av energi!" uttalte Schau til pressen. Og de noterte. Han var jo stor i utlandet!"Provoserende pop art", skrev VG over to sider dagen etter. Og dermed sto **pressen**, som

var ivrige på nye trender, naken inn til skinnet. - Keiserens nye klær er et moteplagg som heter **omstilling**, det virker vakkert og kreativt, men river du av klærne, møter du Onkel Skrue, sier Johan L. Tønnesson, sakprosaprofessor på Blindern. - "Omstilling" er forførende, for det er lett å være enig om at stillstand ikke er bra. Det trygge har blitt det satte. Overlegen i Arbeidstilsynet uttalte: "Det omorganiseres i forrykende tempo. . .som oftest handler det om nedbemanning". På Google (Internett) får jeg 282 000 treff på "omstilling", 95 200 på "omorganisering" og 32 000 på "nedbemanning". Man finner et mildt ord til å si noe alvorlig. - Klarer du å være gutten i eventyret? - Ikke daglig. Det krever mot. Alle er redde for å bli avslørt som dumme eller bli satt i bås med kritikere man ikke liker, sier han. Ikke bare det: Norge er så lite. Det er stygt å peke, især når du kjenner vedkommende.

Fra mailboksen: " *Ole Paus er så flott. Hver gang han sier noe, bør man rydde plass i talkshows og aviser. Man bør lytte. Ole Paus er for homofile og mot rasister! Og vi klapper: "Ja, Ole Paus kan få sagt det!" Slik kler mediene på ham kappen. Og journalister skriver "**krimdronning**", men mener middelmådig. Musikkjournalister skriver "popprinsesse" eller "**vår nye souldronning**, det er alltid ønsketenkning." "Hva vet Kiki Sørum om klær, egentlig?". . . "Det handler om smak. Men i popkulturens tid er alle meninger like verdifulle. Folk som "avslører" et realityprogram fremstår moralistiske og furtete. Men de får likevel noen seire: "**Idol-Kjartan** måtte avlyse konserten fordi ingen kom. Ha! Der sto han naken!" "Aylar, som først skrøt av at silikonpuppene ga henne to store fordeler, så skrøt hun av å ha ligget med Robbie Williams. Tror det var bløff.". . . "Kan vi tro på **Kristian Valen** ? Han skyldte på en syk gutt da stemmen sprakk på TV, later som han "datet" Tyra Banks og sa han jobbet med store produsenter i USA, men platen ble jo spilt inn i Oslo, av Maria Menas produsent". . . "**Kronprinsparet**. Fordi de får Stortingets presselosjes toleransepris for å forsvare de svake i samfunnet. Hvem skulle de ellers forsvart?"*

I fjor gikk debatten varm i Sverige. En ung konservativ mann hevdet at svensk kulturelite "ble" venstreradikal fordi det var kult å være det. Standpunkt som "**NEI TIL IRAK-KRIG**" var keiserens nye klær. De svarte med å avskrive kritikeren, han var bare misunnelig fordi han selv var ukul. Og slik blir det umulig å si noe annet. Men det finnes noe verre enn å innta feil standpunkt: Å prøve for hardt å være kul. Da står man stygg og naken igjen. Finnes der ingen keiserinner? Vi ringer Kari Sommerseth Jacobsen, direktør på Kvinnemuseet. - **Keiserens nye klær i dag er alt vi gjør med kroppene våre**. Vi tåler ikke aldring, menn gir puppeløft i 40-års gave til kona, og TV viser "Ekstrem forvandling". Jeg dømmer ikke dem som forandrer på seg, men at denne måten å tenke er blitt den normale. - Hvem kan være den lille gutten fra eventyret? - Flere kan si, "Jamen, vi må jo ikke være med på alt dette". Vi kjøper dyre kremer og merkeklær og skal være så unge og kule. Men

vi er ikke det. Jeg er over 50!- Går du kledd som en dass? - Hva?! . . .Nei. . . Man vil jo være pen i klærne, ikke stikke seg for mye ut. Men jeg har en rund nese som sikkert kunne blitt penere. Men jeg er glad i den nesen! - Keiserens nye klær er en kamuflasjedrakt, man legger opp et løp som virker ufarlig, for å gjennomføre noe i lukkede rom. Makten forsøkte dette etter flodbølgen. Det ble mislykket, sier Hans Geelmuyden, fra Geelmuyden Kiese. - Noen hevder dere medierådgivere er keiserens nye klær? - Jeg forstår kritikken. Men vi skiller mellom kommunikasjonsfundamentalister og kosmetologer. De siste tror verden kan forandres med ord. Det er lett å bedrive ord, som vi sier. Men du flytter ikke mye makt på den måten, sier han, og oppfordrer: Er du irritert på noe, så bann på at det finnes 2000 andre irriterte. Finn dem, pek på problemet, og lag et helvete!

*Fra mailboksen: NRKs **Viggo Johansen og Kjell Magne Bondevik** gjentas nesten til det perverse. "Viggo lover alt, så ligger man der naken og klar, men han holder aldri hva han lover. Det er som "Brennpunkt", bare uten musikk. Det er som **TV2 s egenreklamer** som med mer patos enn Lord Byron skryter av at Rikets grunnmur skal knake i kommende nyheter, men det som kommer er tommere enn i Paris Hiltons hode." Men på spørsmål: Hva er det med Bondevik, klarer ingen svare, de stotrer og vakler: "Det er bare noe teflonaktig ved ham. **Jan Petersen** viser i hvert fall hvem han er, for han blir sur hele tiden", sier en. "**Ari & Märtha** . Holder det å peke?"*

- Gjett hva som vil prege valgkampen? Spør Ottar Grepstad, forfatteren som skrev om retorikk "før det ble et moteord".- Skattelette. Det er Keiserens nye klær. Politikere skaper inntrykk av at skattelette er svært viktig, men kvadratmeteren for et hus koster like mye selv om du får 500 kroner i skattelette. Billån, huslån, det er der privatøkonomien avgjøres. Men ettersom økonomi er uklart for mange, er det lett å styre debatten unna det viktige, sier Grepstad. Hvor mange ganger skal gutten fra eventyret peke og avsløre et pyramidespill? Folket hører ikke på gutten, de hører "**T5PC**", hiver seg opp fra stresslessene og roper "Kjøp, kjerring, kjøp!" Og hva vet **fremtidsforskere** om fremtiden? Eller **trendanalytikere**, som nylig sa til VG at dagens ungdom ville være urbane og individuelle, de ville reise og realisere seg selv. Hallo? Og til næringslivet som betaler **foredragsholdere** for å snakke om "kreativitet & teambuilding": Stå på! Er det keiserne som har skylden? Eller er det folket? - It takes two to tango, sier filosof Hallvard J. Fossheim. - Keiseren er ikke dummere enn de andre, og publikum er ikke et passivt offer. Alle er med på bedraget. Men folk jatter med, for de vil fremstå på riktig måte. Gutten i eventyret tør si fra fordi han ikke har tenkt over sin status. De andre vil fremstå forstandige, men tør derfor ikke si noe. De dikteres av fellesskapets forventninger. Fossheim mener **TV-debattene** er keiserens nye klær. - Vi liker å tenke på oss som demokratiske, at vi gjennom fri dialog kommer frem til noe fornuftig. Men i TV-debatter og valgkamper lytter ingen til hverandre, de tar på seg sine farger og gjør sin sang og dans for publikum. Jeg kan aldri huske at

noen har ombestemt seg i en debatt. Og ofte er det slik at publikum gjerne *vil* bli lurt, de finner noen å identifisere seg med og misliker andre. Vi tror vi vil frem til sannheten, mens vi egentlig vil befeste vår identitet og det vi står for, sier han. Og slik slutter eventyret: "Til slutt ropte hele folket: - Han har ikke noe på seg! Og det grøsset i keiseren, for han syntes de hadde rett. Men han tenkte som så: Nå må jeg holde ut gjennom hele opptoget. Og så kneiste han med nakken, og holdt hodet enda høyere."